

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

M. Fabii Quintiliani Institutionum Oratoriarum Libri Duodecim

Summa diligentia ad fidem vetustissimorum codicum recogniti ac restituti

Quintilianus, Marcus Fabius

Lugd. Batav. ; Roterodami, 1665

Cap. V. De lectione oratorum & historicorum apud rhetorem.

urn:nbn:de:hbz:466:1-12945

tur. Nec me fallit eas quoque leges esse, quæ non in perpetuum rogentur, ¹ sed de honoribus aut imperiis, qualis *Manilia* fuit, de qua Ciceronis oratio est. Sed de his nihil hoc loco præcipi potest. Constant enim propria rerum de quibus agitur, non communi qualitate. His fere veteres facultatem dicendi exercuerunt, assumpta tamen à dialecticis argumentandi ratione. Nam ² fictas ad imitationem fori consiliorumque materias apud Græcos dicere, circa *Demetrium Phalerea* institutum fere constat. An ab ipso id genus exercitationis sit inventum (³ ut alio quoque libro sum confessus) parum comperi: sed ne ii quidem hoc fortissime affirmant, ullo satis idoneo auctore nituntur. Latinos vero dicendi præceptores extremis L. Crassi temporibus cepisse, ⁴ Cicero auctor est: quorum insignis ⁵ maxime *Plotius* fuit.

¹ *Sed de honoribus.*] Ut lex fuit, qua Scipio Africanus ante ætatem adeptus est consulatum, legibus solutus. & Manilia, quæ lata est à Manilio trib. pleb. de imperio Cn. Pompeio adversus Mithridatem demandando. *Turneb.*

² *Fictas ad imitationem fori, &c.*] Videndus hac de re Joh. à Wouweren *Animadv.* in Petronium p. 379. & 380. Edit. Goldasti.

³ *Ut alio quoque libro.*] Credo de causis corruptæ eloquentiæ. *Pisib.*

⁴ *Cicero auctor est.*] Lib. 3. de Oratore.

⁵ *Maxime Plotius.*] Sueton. de claris Rhetor. Gallus Euseb. in Chronic. M. Senec. libro 2. Declamation. *Pisib.* *Plotius.*] De hoc Plotio vide Tranquillum in libro de claris Rhetoribus. *Turnebus.*

C A P. V.

De lectione oratorum & historicorum apud rhetorem.

§ SED de oratione declamandi ¹ post paulo: interim, quia prima rhetorices rudimenta tractamus, non omitendum videtur id quoque ut moneam, quantum sit collaturus ad profectum discentium rhetor, si quemadmodum à grammaticis exigitur poëtarum enarratio, ita ipse quoque

PRælegendos esse pueris historicos & oratores docet, observatis eorum virtutibus ac vitiis. has enim res magis conducere ad eloquentiam, quam ullam

technologiam aut artis præceptionem scribit. *Turneb.*

¹ *Paulo.*] Cap. II. infra.

I *Histo-*

que ¹historiæ, atque etiam magis orationum lectione susceptos à se discipulos instruxerit: quod nos in paucis, quorum id ætas exigebat, & parentes utile esse crediderant, servavimus. Cæterum sentientibus jam tum optima, duæ res impedimento fuerunt, quod & longa consuetudo aliter docendi fecerat legem, & robusti fere juvenes, nec hunc laborem desiderantes, exemplum nostrum sequebantur. Nec tamen etiam si quid novi vel sero invenissem, præcipere in posterum puderet. Nunc vero scio id fieri apud Græcos, sed magis per ²adjutores: quia non videntur tempora suffectura, si legentibus singulis præire semper ipsi velint. ³Et hercle prælectio, quæ in hoc adhibetur, ut facile atque distincte pueri scripta oculis sequantur, etiam illa quæ vim cujusque verbi, si quod minus usitatum incidat, docet, multum infra rhetoris officium existimanda est. At demonstrare virtutes, vel, si quando ita incidat, vitia, id professionis ejus atque promissi, qui se magistrum eloquentiæ pollicetur, maxime proprium est: eo quidem validius, quod non utique hunc laborem docentium postulo, ⁴ut ad gremium ⁵revocatis, cujus quisque eorum velit libri lectioni deserviant. Nam mihi cum facilius, tum etiam multo magis videtur utile, factò silentio unum aliquem (quod ipsum imperari per vices optimum est) constituere lectorem, ut protinus pronuntiationi quoque assuescant:

¹ *Historia.*] Quanquam historiam occupaverunt grammatici, tamen cum sit hoc totum opus oratorium maxime, ejus lectionem suscipere debet rhetor observatione virtutum, non annotatione verborum. *Turneb.*

² *Adjutores.*] *Adjutores* vocat, quos Græci *υποδιδασκαλῆς*, quasi subpræceptores dicat, qui labores didascalii, id est, *præceptoris* adjuvant. *Idem.*

³ *Et hercle prælectio.*] Triplex est prælectio: quædam qua prælegimus verba, ut eadem apte pronuncient pueri: quædam est in glossematum explicatione, quædam in virtutum observatione. duæ

priores sunt *grammatici*, posterior *rhetoris*. *Idem.*

⁴ *Ut ad gremium.*] Metaphora est ducta à matribus, & nutriculis indulgentioribus, quæ infantes in gremio mollioribus educant. hac autem ratione Fabius prælectionis molestiam detrahit, & expeditam rationem docet: quoque pacto expendenda sint virtutes, tanquam exemplo subjicit. *Idem.*

⁵ *Revocatis.*] Id est, non jubeo ut magister prælegat singulis eos libros quos attulerint. ut astruas *revocatis*, ad *deserviat*. *Camerar.*

¹ *Quodque*

scant: tum exposita caussa in quam scripta legetur oratio (nam si clarius quæ dicentur, intelligi poterunt) nihil otiosum pati, ¹ quodque in *inventione*, quodque in *elocutione* annotandum erit: quæ in proœmio conciliandi iudicis ratio: quæ narrandi lux, brevitatis, fides: quod aliquando consilium, & quam occulta calliditas. Namque ea sola in hoc ars est, quæ intelligi nisi ab artifice non possit. Quanta deinceps in dividendo prudentia, quam subtilis & crebra argumentatio: quibus viribus inspiret, ² qua jucunditate permulceat: quanta in maledictis asperitas, in jocos urbanitas. ut denique dominetur in affectibus, atque in pectora irrumpat, animumque iudicum similem iis quæ dicit, efficiat. Tum in ratione eloquendi, quod verbum proprium, ornatum, sublime: ubi amplificatio laudanda, ³ quæ virtus ei contraria. quid speciose translatum, quæ figura verborum, quæ lenis & ⁴ quadrata: sed virilis tamen compositio. Ne id quidem inutile, etiam corruptas aliquando & vitiosas orationes, quas tamen plerique iudiciorum pravitate mirantur, legi palam pueris, ostendique in his quam multa impropria, obscura, tumida, humilia, sordida, lasciva, effœminata sint: quæ non laudantur modo à plerisque, sed (quod pejus est) propter hoc ipsum quod sunt prava, laudantur. Nam sermo rectus, & secundum naturam enuntiatus, nihil habere ex ingenio videtur: illa vero quæ utcunque deflexa sunt, tanquam exquisitiora miramur:

¹ *Quodque in inventione.*] Quanquam quinque sunt rhetorices partes, tamen in orationum explicatione memoria & pronuntiatio excuti non possunt, utpote quæ in sola sint actione dicentis. *inventio* autem & *dispositio* & *elocutio* veniunt in dispositionem, sed sub *inventione dispositio* est complexus Fabius, *Turnebus*.

² *Qua jucunditate permulceat.*] Hæc de affectibus sunt intelligenda, qui duplices sunt, *minores* & *maiores*. quo ex genere est etiam *deivosis*. id est, ora-

tio quæ gravitatem & dignitatem addit rebus amplificatione maxima. *Idem*.

³ *Quæ virtus ei contraria.*] *Amplificatio*, quæ *αὐξησις* dicitur, rem efficit majorem: *extenuatio*, quæ *μείωσις* efficit minorem. *Idem*.

⁴ *Quadrata.*] *Quadratam* appellat *compositionem*, lenem & æquabiliter profluentem. Solent etiam Latini *quadratum* usurpare pro *perfecto*, *absoluto*, & bene composito. atque inde dicitur *statura quadrata*, bona corporis habitudo. *Idem*.

I Non

miramur: ¹ non aliter quam distortis, & quocunque modo prodigiosis corporibus apud quosdam majus est pretium, quam iis quæ nihil ex communis habitus bonis perdidit: atque etiam qui specie capiuntur, vulsis, lævatisque, & inustas comas acu comentibus, & non suo colore nitidis, plus esse formæ putant, quam possit tribuere ² incorrupta natura: ut pulchritudo corporis venire videatur ex malis moribus. Nec solum hæc ipse debet docere præceptor, sed frequenter interrogare & iudicium discipulorum experiri. Sic audientibus securitas aberit, nec quæ dicentur, perfluent aures: simulque ad id perducentur, quod ex hoc quæritur, ut inveniant ipsi, & intelligant. *Nam quid aliud agimus docendo eos, quam ne semper docendi sint?* Hoc diligentia genus ausim dicere plus collaturum discipulis, quam omnes omnium artes, quæ juvant sine dubio multum: ³ sed latiore quadam comprehensione, per omnes quidem species rerum quotidie pene nascentium ire qui possunt? Sicut de re militari quamquam sunt tradita quædam præcepta communia, magis tamen proderit scire, quæ ducum quisque ratione, in quali loco, tempore, sit usus sapienter, aut contra. Nam in omnibus fere minus valent *præcepta*, quam *experimenta*. An vero declamabit quidem præceptor, ut sit exemplo suis auditoribus, non plus contulerint lecti Cicero ac Demosthenes? Corrigetur palam siquid in declamando discipulus erraverit: non potentius erit emendare orationem? quinimo etiam jucundius. Aliena enim vitia quisque reprehendi mavult, quam sua. Nec deerant plura quæ dicerem: sed neminem hæc utilitas fugit:

¹ *Non aliter quam distortis.*] Heliogabalus distortis corporibus gaudebat. unde gibbosis & cæcis sæpe solebat cœnam apponere. vide Lampridium. *Idem.* *Non aliter quam distortis, &c.*] Sic Quintilian. declamat. cxcviii. Sueton. August. c.83. Ad Casaubon. Animadvers. in Sueton. p.166.

² *Incorrupta natura.*] Naturalis pul-

chritudo. Propert. lib.1. Eleg.2. v.5. vocat *Natura decus*, ad Cynthiam.

³ *Sed latiore.*] Constat artes omnes acquiri ratione & experientia. rationem suppeditat ars, experientiam exercitatio. altera generalia præcepta complectitur, nec ad singularia descendit: altera in singularibus occupatur, & veram praxin suppeditat. *Turneb.*

1 Confecta

git: atque utinam tam non pigeat facere istud, quam non displicebit. ¹ Quod si potuerit obtineri, non ita difficilis supererit quaestio, qui legendi sint incipientibus. Nam quidam illos minores, quia facilius eorum intellectus videbatur, probaverunt: alii ² floridius genus, ut ad alenda primarum aetatum ingenia magis accommodatum. Ego optimos quidem & statim & semper, sed tamen eorum candidissimum quemque, & maxime expositum velim: ut Livium à pueris magis quam ³ Sallustium: ⁴ & hic historiae majoris est auctor: ad quem tamen intelligendum jam profectu opus sit. ⁵ Cicero, ut mihi quidem videtur, & jucundus incipientibus quoque & apertus est satis: nec prodesse tantum, sed etiam amari potest, tum (quemadmodum Livius praecipit) ut quisque erit ⁶ Ciceroni simillimus. ⁷ Duo autem genera maxime cavenda pueris puto: Unum, ne quis eos, antiquitatis nimis admirator, in Gracchorum, Catonisque, & aliorum similium lectione durefcere velit. Fient enim horridi atque jejuni. Nam neque vim eorum adhuc intellectu consequentur: & elocutione, quae tum sine dubio erat optima, sed nostris temporibus aliena, contenti, quod est pessimum, ⁸ similes sibi magnis viris videbuntur.

¹ Confecta quaestione An sit, quaestionem qualitatis exequitur, atque optimos esse statim historicos & oratores legendos. *Idem.*

² *Floridius genus.*] *Floridum* appellat *genus*, sententiis argutum, verbis elegans, & metaphoris crebrum. in hac autem videtur esse sententia Cicero, qui quidem *Epidicticum* genus, quod floridum est & sophisticum, eloquentiam nutritur scribit. *Idem.*

³ *Sallustium.*] Nam Sallustius brevis est & antiquarius, ac verba prisca ex Originibus Catonis est suffuratus. *Idem.*

⁴ *Et hic historiae majoris, &c.*] Vide Barthium *Adversar.* libro 48. cap. 19. p. 2175.

⁵ *Cicero.*] Livius historicus in epi-

stola quadam ad filium ait primos esse legendos *Ciceronem* & *Demosthenem*, tum demum ut quisque vel Ciceroni vel Demostheni esset simillimus. cuius iudicium Fabius sequitur. Qui sint autem simillimi Ciceroni, docebit lib. xi. *Turneb.*

⁶ *Ciceroni.*] In epist. ad filium: cuius meminit lib. 10. cap. 1.

⁷ *Duo autem genera.*] Ne labamur in *caezeliam* veretur: quocirca nec antiquos esse pueris legendos putat, nec recentiores, sed eos qui circa Ciceronis aetatem vixerunt. *Turneb.*

⁸ *Similes sibi magnis.*] Hac de re Fab. loquitur lib. x. scribitque antiquos juvare posse sententiarum pondere & argumentorum, non tamen perinde phrasi. *Idem.*

tur. Alterum, quod huic diversum est, ne recentis hujus lasciviæ flosculis capti, voluptate quadam prava deliniantur, ¹ ut prædulce illud genus, & puerilibus ingeniis hoc gratius, quo propius est, adamant. Firmis autem judiciis, jamque extra periculum positis, suaferim & antiquos legere, ex quibus si assumatur solida ac virilis ingenii vis, deterfo rudis seculi squalore, ² tum noster hic cultus clarius enitescet: & novos quibus & ipsis multa virtus adest. Nec enim nos tarditatis natura damnavit: sed dicendi mutavimus genus, & ultra nobis, quam oportebat, indulgimus. ita non tam ingenio illi nos superarunt, quam proposito. Multa ergo ³ oportebit eligere: sed curandum erit, ne iis quibus permista sunt, inquinentur. ⁴ Quosdam vero etiam quos totos imitari oporteat, ⁵ & fuisse nuper & nunc esse quidem, libenter non concesserim modo, verum etiam contenderim. Sed hi qui sint, non cuiusque est pronuntiare. Tutius circa priores vel erratur: ideoque hanc novorum distuli lectionem, ne imitatio iudicium antecederet.

CAP.

¹ *Ut prædulce illud genus.*] Fabius taxat sui temporis eloquentiam, ut lib. quoque x. quæ delicias quasdam ad oblectationem consecratur, & orationis quandam luxuriam. *Idem. Ut prædulce illud genus, &c.*] Vide Gebhard. Crepund. lib. 2. cap. 13. p. 89. & Rutgers. Var. lect. lib. 3. cap. 3. p. 199. 200.

² *Tum noster.*] Miscet Fabius genus antiquum dicendi cum novo. nam illud sententiis valebat, hoc dictionis elegantia. est autem *optimus character*, qui

sententiarum habet pondera & verborum ornamenta. *Turneb.*

³ *Oportebit.*] Alii *licebit.*

⁴ *Quosdam vero.*] Hoc intelligere videtur de Plinio majore, & Cornelio Tacito, qui tempore Fabii vixerunt. illorum enim permultæ sunt virtutes. *Turneb.*

⁵ *Et fuisse nuper & nunc.*] Vide Gebhard. Crepund. lib. 2. c. 13. p. 89. & 90. *Nuper.*] Alii *semper.*

Divisio-